

ЦЦЮРА Анастасія,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність С 7 Журналістика,

Західноукраїнський національний університет

Науковий керівник –

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності

Західноукраїнського національного університету

Ольга БЛАШКІВ

**МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ КОГНІТИВНОЇ
СТІЙКОСТІ: ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ ТА ДОСВІД
УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ**

У сучасному інформаційному суспільстві інформація функціонує не лише як ресурс, а й як інструмент впливу на індивідуальну та колективну свідомість. В умовах війни інформаційний простір стає складовою гібридного протистояння, де поряд із військовими діями активно використовуються засоби інформаційно-психологічного впливу. У цьому контексті медіаграмотність набуває стратегічного значення, виступаючи не лише як освітня компетентність, а й як чинник забезпечення когнітивної стійкості особистості.

Зазвичай медіаграмотність розглядають як здатність людини критично сприймати інформацію, аналізувати її та використовувати. Але це поняття є значно ширшим. За визначенням ЮНЕСКО, медіа- та інформаційна грамотність охоплює здатність отримувати, аналізувати, оцінювати та створювати інформацію в різних формах, а також усвідомлювати соціальні та етичні наслідки її використання [11]. У науковому дискурсі медіаграмотність розглядається як комплексна навичка, що поєднує критичне мислення, інформаційну культуру та цифрову компетентність. За В. Джеймсом Поттером, медіаграмотність передбачає розвиток когнітивних структур і навичок аналізу медіаповідомлень, що безпосередньо пов'язано зі здатністю протидіяти маніпуляціям [9].

Когнітивну стійкість доцільно трактувати як здатність індивіда зберігати раціональність мислення, критичність оцінювання інформації та психологічну рівновагу в умовах невизначеності й інформаційного тиску. У цьому аспекті вона корелює з поняттям психологічної резильєнтності, що передбачає адаптацію до стресових умов і здатність протистояти деструктивним впливам [10]. Водночас у контексті інформаційного

середовища вона доповнюється здатністю протидіяти дезінформації та когнітивним викривленням, що розглядається в сучасних дослідженнях медіаефектів (С. Левандовський) [8]. Важливим також є врахування когнітивних викривлень, описаних Д. Канеманом, які знижують здатність до об'єктивного аналізу інформації та можуть бути використані в маніпулятивних практиках [7].

В умовах воєнного часу суттєво загострюється проблема дезінформації та пропаганди, що є складовими гібридної війни. Інформаційні атаки спрямовані на деморалізацію суспільства, підрив довіри до державних інституцій та формування викривленої картини реальності. Одним із проявів сучасного інформаційного середовища є інфодемія, яку Всесвітня організація охорони здоров'я визначає як надлишок інформації, що ускладнює пошук достовірних джерел і прийняття обґрунтованих рішень [12]. У таких умовах зростає роль медіаграмотності як механізму селекції інформації та протидії маніпуляціям.

Медіаграмотність сприяє формуванню так званої «інформаційної гігієни», що передбачає свідоме споживання медіаконтенту, перевірку джерел та відповідальне поширення інформації. Особи з розвиненими медіакомпетентностями демонструють вищий рівень здатності ідентифікувати маніпулятивні повідомлення, емоційно забарвлені наративи та фейкові новини, що, зі свого боку, знижує рівень тривожності та сприяє стабілізації психоемоційного стану.

Особлива роль у формуванні медіаграмотності належить університетській освіті, оскільки саме в цей період відбувається становлення професійного мислення та світоглядних орієнтирів особистості. Сучасні заклади вищої освіти мають потенціал для інтеграції медіаосвітніх компонентів у навчальні програми, зокрема через впровадження курсів із медіаграмотності, критичного мислення та цифрової безпеки. Ефективними педагогічними практиками є аналіз медіатекстів на предмет маніпуляцій, виконання завдань із фактчекінгу, робота з відкритими джерелами (OSINT), а також створення власного медіаконтенту з подальшою критичною рефлексією.

В українському освітньому середовищі також реалізуються ініціативи, спрямовані на підвищення рівня медіаграмотності, зокрема за підтримки міжнародних організацій та громадських проєктів. Водночас існує низка проблем, що ускладнюють ефективне впровадження медіаосвіти, серед яких – недостатній рівень підготовки викладачів, обмеженість навчально-методичних ресурсів та фрагментарність інтеграції медіаграмотності в

освітні програми. Це зумовлює необхідність системного підходу до розвитку медіаосвіти на рівні освітньої політики.

Таким чином, медіаграмотність у сучасних умовах виступає важливим чинником формування когнітивної стійкості особистості, що забезпечує здатність ефективно орієнтуватися в інформаційному середовищі, протидіяти дезінформації та зберігати критичність мислення. В умовах воєнного часу її значення суттєво зростає, оскільки вона стає елементом інформаційної безпеки суспільства.

Університетська освіта відіграє ключову роль у цьому процесі, однак потребує подальшого розвитку, зокрема через посилення практичної складової, міждисциплінарності та системної інтеграції медіаосвіти.

Список використаної літератури

1. Борідко О. Медіаграмотність у контексті цифрової трансформації освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2026. № 222. С. 353–357. <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2026-1-222-353-357>.
2. Люлька, В., & Титаренко, В. Формування медіаграмотності та інформаційної гігієни як складова патріотичного виховання в умовах гібридної війни. *Ukrainian Professional Education = Українська професійна освіта*. 2025. № 18. С. 200–207. <https://doi.org/10.33989/2519-8254.2025.18.347749>
3. Курбан О. Проблема критичності мислення при споживанні медіаконтенту в умовах інформаційної війни. *Синопис: текст, контекст, медіа*. 2022. № 28(1). С. 21–27. <https://doi.org/10.28925/2311-259x.2022.1.4>
4. Руденко, Ю., & Овчаренко, В. Аналіз закордонного досвіду формування медіаграмотності молоді. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2022. № 10(6). С. 45–51. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol10i6-006>.
5. Терепищій С., Костенко А., Богомаз О. Наукові підходи до медіаграмотності освітян. *Вища освіта України*. 2021. № 2. С. 53–59. DOI 10.31392/NPU-VOU.2021.2(81).07.
6. Guess A., Nyhan B., Reifler J. Exposure to untrustworthy websites in the 2016 US election. *Nature human behaviour*. 2020. 4. P. 472–480.
7. Kahneman D. *Thinking, Fast and Slow*. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2011. 499 p.
8. Lewandowsky et.al., Beyond Misinformation: Understanding and Coping with the “Post-Truth” Era. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*. 2017. P. 353–369.

9. Potter W. J. *Media Literacy*. Thousand Oaks: Sage Publications, 2016. 277 p.
10. Southwick S. M., Bonanno G. A., Masten A. S. et al. Resilience definitions, theory, and challenges. *European Journal of Psychotraumatology*. 2014, 5(1). <https://doi.org/10.3402/ejpt.v5.25338>.
11. UNESCO. *Media and Information Literacy: Policy and Strategy Guidelines*. Paris, 2013. Retrieved from: <https://www.unesco.org/en/media-information-literacy/policy-strategy>.
12. World Health Organization. Managing the COVID-19 Infodemic. Geneva, 23 September 2020. Retrieved from: <https://www.who.int/news/item/23-09-2020-managing-the-covid-19-infodemic-promoting-healthy-behaviours-and-mitigating-the-harm-from-misinformation-and-disinformation>.